

Joaquim Amat-Piniella
va ser objecte
d'algunes exposicions
al llarg del 2013
QUIM PUIG

LA CLAU DE VOLTA
Joaquim Amat-Piniella
Editorial: Club Editor
Barcelona, 2014
Pàgines: 192
Preu: 18 euros

D. Sam Abrams comentava amb satisfacció no fa pas gaire en aquest mateix diari que en “l’actual panorama editorial [...] encara es produeixen autèntics miracles”, com el de “la recuperació total del llegat literari de Joaquim Amat-Piniella”, mercès a la gosada consciència i responsabilitat literària de tres editorials: Edicions de l’Albí, Ensiola i Club Editor.

Aquesta darrera és la que ha publicat la novel·la inèdita de l’escriptor manresà, *La clau de volta*. Novel·la que, tal com ens informa Maria Bohigas en la seva *Nota editorial*, arriba finalment a les llibreries “mig segle després d’escripta”, la qual cosa suposa una veritable “prova de foc per a ella”, atès que el pas del temps acostuma a esdevenir un jutge implacable, que, un cop superades les modes i els gustos contingents, acaba situant cada obra al lloc que li correspon.

Segurament per això, a algun o altre lector escarmentat, amb raó, per l’edició pòstuma de creacions literàries presentades com a presumptament genials que els seus autors havien preferit desar al calaix, li farà basarda acostar-s’hi. Si sent aquest temor, que faci un cop d’ull a la llista dels 46 volums que l’han precedit en la col·lecció El Club dels Novel·listes i comprovarà que el criteri ha estat sempre el de la qualitat, el del convenciment complet amb el llibre que es publica.

El tràngol definitiu

En el d’Amat-Piniella ens submergim ja de bon començament en l’argument, en el trençament o tràngol definitiu –la mort del pare– que ho capgirarà tot, que situarà a tots i cadascun dels membres de la família (excepció feta de la mare: “Valia més no comptar-hi. La dona era tota ella un dolar llarg i arrelat, un arbre que feia nosa al mig del pas”) en una cruïlla decisiva de la seva vida que no poden ignorar, que els obliga a decidir i a actuar; a

No esperis el fill pròdig

mostrar al món, però sobretot a ells mateixos, qui i com són; si són capaços d’estar a l’altura de les circumstàncies o si són superats per elles –si són homes o ratolins, per expressar-ho en un títol de John Steinbeck.

En unes tals condicions, que no permeten la fugida ni la indeterminació o el *laisser passer* –el “qui dia passa, any empeny”, que diríem en català–, no tan sols cauran totes les màscares i tots lluiran els seus rostres veritables –físics, però encara més psíquics: “L’autenticitat era una ventada que enfonsava portes i finestres”–, sinó que cada nou pas endavant (o, més exactament, cada nova vegada que la manca de determinació, la indecisió: “Val més amagar el cap sota l’ala”) anirà convertint la situació en més delicada, en més insostenible; l’anirà empenyent penyasegat avall, sense que res pugui deturar-la.

Clara, la filla que sempre s’ha escudat sota l’ègida del deure –“darrere el dolor hi havia el deure”; “el deure tenia una gran amplada”– prendrà aviat consciència que els camins que s’emprenen dins d’una mateixa família no només no acostumen a ser comuns –“Tenir la mateixa sang no vol dir ser de la mateixa condició moral”–, sinó que normalment es bifurquen tant que no tornen a coincidir ni tan sols a l’infinit. I que en aquest món on ca-

dascú sembla tenir el seu lloc, el seu rol, assignat, immutable, el seu és el del deure, el de l’abnegació.

No hi ha dubte que per a ella, com afirma Jean-Paul Sartre, l’infern són els altres. O, si més no, l’altre, el Julià, el germà esgarriat que es va perdre fa tant de temps; aquell pobre pusil·lànim de “somriure trist”, en el qual únicament la seva mare continua creient o, per dir-ho amb una expressió dostoievskiana, hi voldria creure: “Esperava veure’l entrar d’un moment a l’altre. S’agenollaria al costat del llit i es penediria de tot.”

Però en una època on déu ja fa temps que és mort, on l’èsser humà està obligat a “defensar-se contra el buit que l’envolta”, on “els esborradissos silencis que feien guàrdia a cada cantonada”, la del fill pròdig no és més que una faula benintencionada del tot superada, sense cap versemblança ni realitat. I el fill perdut, per més que s’ho proposi, ja no podrà tornar mai, atès que s’ha convertit en “un estrany, un intrús”, incapaç de reconèixer com a seu res del que va deixar enrere: “Una cambra desconeguda, malgrat haver-hi dormit cada nit durant vint anys.”

Un home que sucumbirà

Un naufrag que ha fet naufragar la seva família, un home que, per més que es vanti de ser superior als altres per haver-se alliberat dels feixucs llasts dels costums i dels convencionalismes, incapaç de fer un ús madur i responsable de la seva llibertat i sobrepasat per l’exigència que això suposa, acabarà sucumbint. Vençut, apostarà per “una sortida fàcil”, que ni existeix ni pot existir, per defugir les càrregues de l’existència fugint, sense tenir present que hom pot fugir de tot menys d’ell mateix, del jo que t’has anat bastint amb el pas dels anys; que, per més lluny que et proposis d’allunyar-te, “la buidor que portes dintre et seguirà on vagis”. *